

fessioneele vastigheden ondermijnd, maar de Moderne theologen bleven voor het minst nog idealisten, die voor Jezus' ethisch machtwoord eerbied toonden. Het Pantheïsme dat al spoedig bij hen insloep, brak wel de transcendente tinne des tempels weg, maar zocht toch aan de mystieke immanentie van het Christelijk geloof nog aansluiting. Maar de Evolutie-leer ontziet, spaart niets. Zooals de Israëliet voor het heilig Pascha elke korrel zuurdeesem had op te speuren en uit te zuiveren, zoo speurt zij elk Christelijk atoom na, om er vlak het tegenovergestelde voor in plaats te stellen. Het Evolutie-dogma dringt niet slechts tot de diepste kern der dingen door, maar graaft nog ónder het diepste levensbeginsel, om met argus-oog te bespieden, of er niet nog een indruk van dat diepste beginsel in den bodem der dingen overbleef, ten einde ook deze ingedrukte moet onkenbaar te maken. Is de Evolutie-leer waar, dan is logen al wat de menschheid zich dusver voorgesteld, gepeinsd, gezonnen en geloofd heeft. Met tak en wortel moet dan de boom der kennis, op welks vrucht we dusver geteerd hebben, worden uitgeroeid. Het meest volstrekte nihilisme moet dan op de dusver gangbare levens- en wereldbeschouwing worden toegepast. Tot dusver heeft de menschheid dan gedroomd, en nu eerst begint ze wakker te worden. En ook, behaalt de Evolutie-leer, hoe onwaar ook in haar monistisch en mechanisch drijven, de overwinning, dan zijn de dagen der consciëntievrijheid, der verdraagzaamheid en der dulding geteld, en moet het weer, als in Nero's dagen, tot een niets ontziende, gewelddadige vervolging van al wat Christelijk heet, komen. Immers, het Evolutie-dogma *verschoont* de gewelddadige te-niet-doening van het zwakkere niet slechts, maar stelt ze principiëel aan den sterkere *ten plicht*. Beide is daarom onzerzijds even argeloos als kortzichtig, zoowel het ignoreeren *van*, als het boeleeren *met* de Evolutie. En predikers zoowel als schrijvers, die zichzelve een wetenschappelijk brevet wanen uit te reiken, door in hun predikatiën en geschriften zekere dosis Evolutie met hun Christelijke belijdenis te vermengen, klagen voor den kenner om strijd zichzelve aan van onvergeeflijke naïveteit of karakterlooze lafheid. Zelfs de waan, alsof men, door den valschen klank van